Czech, S. (2020). Introduction to the new *Catallaxy*: debating economics in 21st century. *Catallaxy*, 5(2): 49–54.
doi:10.24136/cxy.2020.005.

Introduction to the new *Catallaxy*: debating economics in 21st century

ŚLAWOMIR CZECH

University of Economics in Katowice, Poland

Managing editor

✉ slawomir.czech@ue.katowice.pl

orcid.org/0000-0003-3293-6113

Starting from the December 2020 issue, *Catallaxy* adopts a new formula of a scientific journal addressed not only to students and PhD students, but also to scholars and lecturers. However, this change is not limited to the target group only, but is primarily expected to be a qualitative leap in terms of the content itself. As we read in the editorial note, *Catallaxy* intends to actively participate in debates on modern economy and economic policy. This mainly concerns the perspective of heterodox economics and the discussion on progressive socio-economic ideas that are a response to the problems of today's highly complex world of economy and politics. For the same reason, the journal will not be limited to publishing purely economic texts, by some determined solely by research methodology, but the basic criterion for acceptance for publication will be the salience of tackled issues and the convergence with journal's profile defined in more detail in the editorial note.

Several years ago, Arjo Klammer (2007, p. 15) concluded that „economics is a conversation, or better, a bunch of conversations, and economists are economists because they are in conversation with other economists.”

This statement can be easily transferred to the ground of all modern sciences, which are alive precisely because they are an endless exchange of thoughts, views, research results and new discoveries. Economics does not enjoy a particularly privileged position in this respect, although the heated debates within it seem to reach a much wider audience than, say, research in the field of linguistics or geology. The reason for this is obvious — the beliefs and recommendations of economists and economic policies pursued by authorities affect all citizens, influencing their standard of living and the future of national economy. In the last few years, the mood of economic debates has changed quite noticeably — from optimism and hope for endless economic growth to the growing belief that our world is characterized by objective limitations that may force us to abandon the model of development that has been in place for many decades (see Bendyk, 2020). In a way, this is nothing new, because the world economy has already undergone through many economic slumps. The label of „dismal science” given to economics in the nineteenth century by Thomas Carlyle has been torn off many times thanks to tech-

nological progress. What is more, science progresses by overcoming crises, so why this time should be different? Apparently, it seems that today the stakes are much higher, because it concerns the survival of our civilization and the model of life that has been in force for several generations. It is therefore not surprising that the current debates on the political economy of capitalism are vigorous and increasingly conducted in the spirit of contesting the key elements of the paradigm of neoclassical economics and the neoliberal version of capitalism.

Taking the above perspective into consideration, the consensus (however fragile) regarding the basic axioms of market economy and the desired economic policy is shifting toward a transformation, the effect of which is still open. It seems that the meaning and connotations associated with the word *catallaxy* reflect accurately this state of forging a new socio-economic order as well as the expectations of the editors as to the role that a journal with this name would play on the domestic and possibly international publishing market. In the discourse of economists, the term *catallaxy* was popularized by philosopher and economist Friedrich August von Hayek (1976, pp. 108–109) as a concept that describes the logic of the exchange mechanism that is the foundation of a modern market economy. The original meaning of the word economics, derived from Aristotle *oikonomos* (οἰκονόμος), referred to efficient household management, i.e. a hierarchical structure in which the command-and-distribution order played much greater role than the voluntary exchange system. According to Hayek, *catallaxy*, constructed from the Greek word *katallasso* (καταλλάσσω), much better reflects the essence of market economy, because it denotes a network of institutions and relations between individuals whose actions create a social order that makes the realization of individual goals and aspirations possible. In contrast, *oikonomos* describes an elite-feudal formation in which social leaders oversee the economic order and make production

and distribution decisions that affect all members of the community.

The catallactic order is based on respect for the individual, with his or her priorities, values, beliefs and responsibility for his/her own fate. In such ethical circumstances, the economic order is formed spontaneously by mutual adjustments of individuals in a market where transactions are beneficial to all. Consequently, each person can take care of his/her material well-being in the way he/she deems right. Thus the sum of individual prosperity ultimately translates into social welfare. The mechanics of this system is close to an idealized market model in which prices are the fundamental tool for coordinating actions of individuals (see Weintraub, 2002). Their level and dynamics induce economic units to take or refrain from certain actions (exchange, purchase, sale, production, etc.). In effect, economic actors orient themselves to the current exchange value of goods expressed in money and rely on economic calculation according to an individual utility measure, which leads to the emergence of an optimal social order.

Today we know that the outlined catallactic order should be considered an interesting thought experiment that can only work with a wide set of assumptions and simplifications. We are becoming more aware of the fact that unfettered actions of people undertaken in their own interest may lead to a reduction in social welfare (Elsner et al., 2015). Moreover, social and individual well-being grows not only as a result of coordination through prices and exchange, but may be the result of other social processes (Heath, 2006). Modern economy recognizes clearly that people satisfy their needs not only on the market, but also by benefitting from public services, non-profit organizations, local cooperation, or the use of hybrid forms of ownership and management. Human needs are satisfied not only by commercial goods, but also by such phenomena as the state of a clean environment, high quality of public goods, a sense of financial security, employment stability, proper work-life balance, long life in good health, or a satisfactory

amount of free time. Traditionally, economics has abstracted from such categories, disposing of them as a problem beyond the reach of its research field. Today, however, in the era of the incredible expansion of the capitalist economy to all dimensions of life, as well as the increasingly popular application of economic logic to social and cultural phenomena (Becker, 1993), it is not right for the economy to fail to notice these problems.

The metaphor of the catalactic order, however, does not have to be relegated to the history of economic thought as a niche episode celebrated only among laissez-faire supporters. It seems worth moving to a different level of conceptualization, better suited to the challenges of our time and corresponding to the progress in economic sciences that has been made in recent years¹. The very term *catalaxy* seems to correspond well with this, as the already mentioned Greek verb *katalasso* has a much broader meaning than just a reference to exchange or market coordination. It incorporates a social dimension as it also means accepting someone into the community and changing someone from an enemy into a friend (Hayek, 1976, pp. 108–109). Contemporary economics is moving towards pluralism of schools and methodological eclecticism (Hausman, 1989; Jo et al., 2018), which translates into a growing contestation of the division into orthodox and heterodox approaches to practicing this science. This is where the catalactic order is needed as a platform on which beliefs and ideas of researchers may collide, clash and form anew. By creating such space for presenting arguments and counter-arguments, for showing new research, data and evidence, as well as by tak-

ing into account today's social and economic sensitivity, we will be getting closer to developing a new synthesis or agreement among economists. **Let then *catalaxy* be a forum for socio-economic ideas, in which representatives of various schools and approaches to economics work out common positions, seek research consensus and formulate conclusions acceptable to the largest possible number of scientists and practitioners.**

Should the result of such a process be equilibrium, understood as one common position of arguing economists, just as the market determines the level of price and volume of exchange at the point of equilibrium? This question is wrongly posed because achieving a state of equilibrium is not the essence of economics, and the model equilibrium point itself is not only temporary, but also abstract. The substance of the term *catalaxy* is that it places emphasis on the process of exchange, and not on its results (Horwitz, 2008, p. 232). It is about recognizing and understanding the process of coordinating actions of individuals and how the objectives of different people are accomplished. After all, the economy has no particular destination point or an idealized state to which all our activities should be subordinated. It would be much more accurate to recognize that the essence of economics is social provisioning of goods in order to satisfy people's needs, as many streams of heterodox economics claim (Jo, 2011). This would allow the market mechanism to be treated as a socially useful tool, not an end in itself.

In the new interpretation of *catalaxy*, the coordinating function of price mechanism changes into a process of debate and scientific dispute. Certain rules, even spontaneously created, regulate the process of presenting arguments and social evidence as well as forming interpretations and conclusions. Again, it is not about the end result itself, but about the process of reaching a consensus on what best serves people — what policy, what rules, what actions. Only then can we agree on social goals and economic policy guidelines, and decide on the role of markets and other coordination mechanisms in achieving them. Thus,

¹ It is also worth noting that the word *catalaxy* has found application in other sciences. For example, catalactic information systems mean network structures that use artificial intelligence to coordinate the activities of various subsystems, each of which operates autonomously, in non-cooperative manner and is programmed to carry out its own tasks (Eymann et al., 2000). Other researchers applied this concept to the management of energy systems, where the catalactic mechanism is to balance energy demand with help of advanced algorithms (Eger et al., 2009). Technological progress finds new applications for *catalaxy*, giving it a new meaning. Note that the originally spontaneous order becomes coordinated, not by the state, but by scripts and algorithms.

just as *katallasso* meant acceptance into the community, adding new ideas to the discourse is a kind of admission to discussion in the economic community. Such an expansion of the group of debaters enables recognition of various individual experiences, expectations and points of view. While [Rodrik](#) (2015) claims that modern economics is a library of models, this statement should be supplemented by the conclusion that it is also a library of ideas and concepts for building a good society, stable economy and the ability to effectively meet people's needs. In this way, our individual set of information and experiences becomes available to others, expanding the collective body of knowledge ([Horwitz](#), 2008, p. 234). This kind of knowledge thus becomes useful to the community, without pretending to be objective. Moreover, the free flow of information, thanks to which we can expand our knowledge about the world around us and learn new solutions to social problems, is one of the advantages of cooperation and contributes to increasing collective welfare ([Heath](#), 2006).

In this way, *catallaxy* becomes a metaphor for a discussion platform, but does not take the form of a market of ideas, which the economic origin of the word could suggest. Some economists, moreover, did not see the difference between the market for goods and services and the „market“ of ideas, e.g. [Coase](#) (1974). In a hypothetical market of ideas, there would be a demand and supply mechanism, and the winning concepts and ideas would be the ones that attract most followers. Such a metaphor is deceptive, however, even if this kind of market was imaginable ([Zamora Bonilla](#), 2012, pp. 838–839). Ideas that contribute to the general welfare should not be a commodity to be purchased, sold and consumed, but should be a common public good. The exception may be technical and professional knowledge, which has now become a new factor of production, but even here the privatization of some of its dimensions raises social resistance (e.g. software codes, cultural goods). What's more, markets often offer people what they desire, not what they need ([Kołodko](#), 2014). So peo-

ple would be inclined to choose ideas that are pleasant, simple, and not requiring intellectual or physical effort. Meanwhile, for the benefit of the community, it may be more important to adopt ideas that guarantee survival and development, even if they involve more work and lowering the comfort of life. Not only markets are capable of selecting winners — debating forum can do this too, albeit basing on different rules. All the above highlights the social nature of ideas that never arise in a vacuum, but are a result of sharing individual experiences and wisdom, as well as learning from attitudes adopted towards various challenges and problems. The exchange system does not have to automatically imply market mechanism, although modern mass culture and the intellectual climate seem to prepare us for it.

On this background one can better understand why *Catallaxy* intends to emphasize new socio-economic ideas, usually taken up by heterodox trends in economics. Today we are seeing more and more clearly that contemporary problems cannot be solved by applying the principles and patterns of action of the past. It is also not about refining the technical details of existing solutions, which seems to dominate in reputable scientific journals focused more on the method than the message itself. Increasing the power of the actual system does not solve anything, but rather perpetuates the rules that govern its functioning. New ideas and concepts are needed to deal with the growing challenges of our time: a dramatic increase in economic inequality, the coming ecological catastrophe, precarization of labor markets, growing indebtedness of states and consumers, or adherence to the principle of maximizing economic growth. Even if these problems are noticed by mainstream economics close to orthodox thinking about markets and human action, usually attempts to remedy them are highly conservative or ineffective. Hence, a progressive reform-driven discourse is no longer a matter of choice — it is becoming a necessity.

We know well from history that new thinking about the economy and its relation-

ship with the social world is possible (and even necessary). The progressive trend changed the capitalist world in the first half of the 20th century, when the problems accumulated in previous decades became apparently impossible to solve. Monopolistic capitalism, based on the exploitation of the working masses, was able to be reformed precisely thanks to innovative and bold concepts introducing a new way of thinking about socio-economic order. Where this failed, systemic alternatives emerged, which in the end turned out to be totalitarian systems controlling people's lives, depriving them of their freedom, subjectivity and often hope for a better tomorrow. This progress meant not only the use of new tools for managing the economy, but above all the adoption of a new political philosophy, which aimed at achieving new point of balance between the private and the public, contributed to greater stability of the system and, as a result, the flourishing of economic life (Teixeira & Halpin, 2011, p. 1). It should be noted that the point was not to reject the market economy, but rather to remedy its weaknesses and socially unacceptable consequences. For this purpose, it was necessary to reject the belief in the „natural” laws of market economy and the primacy of the self-regulating market in favor of treating economic phenomena as social structures that can and should be adapted to the current circumstances and needs of people.

Today we can observe clearly that the above-mentioned socio-economic challenges — although this list is eminently incomplete — are becoming alarming and threaten to dangerously shake the system. We are rediscovering that markets sometimes fail and are not always capable of self-regulation effectively: they generate negative externalities and cannot deliver public services in a socially acceptable manner. Legal regulations and interpersonal relations must not subordinate to the logic and needs of markets, as otherwise they would become their own caricature. To overcome these challenges, we must develop a new type of hybrid system

that takes into account contemporary social and geopolitical conditions, in which the market mechanism would interact with effective state regulations in the fields of labor market, social protection, care for the natural environment and equal access to high-quality public goods. We should also strive for deepened social cohesion and civic cooperation for sustainable development, because these features determine the comfort of life of our and future generations. All of the above raises many questions about the properties of the new order: what should be the responsibilities of the public and private sphere? In what areas of life should we cooperate and in which compete? What rules of public life should constitute the foundation of a sustainable economy? How to transform the model of overconsumption economy into more socially and ecologically responsible order? There are no ready answers to these and many other questions. What is needed is a debate in the center of which should be the question about the socio-economic order of the 21st century. It should include economists representing various schools of economics: liberals and post-Keynesians, institutionalists and evolutionists, representatives of radical and Austrian economics, environmental and feminist economists. It would also be wise to listen to sociologists, anthropologists and political scientists dealing with the nature of capitalism. Each school and field of science has a different point of view and emphasizes the importance of different issues. *Catallaxy's* ambition is to create a platform for effective communication between these different approaches and to moderate the debate that will contribute, at least in part, to the development of a new socio-economic order.

Bibliography

- Becker, G. (1993). The economic way of looking at behavior. *Journal of Political Economy*, 101(3), 385–409.
- Bendyk, E. (2020). *W Polsce, czyli wszędzie: rzecz o upadku i przyszłości świata*. Polityka.

- Coase, R. (1974). The market for goods and the market for ideas. *American Economic Review*, 64(2), 384–391.
- Eger, K., Gerdes, C., & Rusitschka, S. (2009). A Catallaxy-based market mechanism for power balancing. *6th international conference on the European energy market* (pp. 1–6). Institute of Electrical and Electronics Engineers. <https://doi.org/10.1109/EEM.2009.5207135>.
- Elsner, W., Torsten H., & Schwardt, H. (2015). *Microeconomics of complex societies: evolutionary, institutional, neoclassical, and complexity perspectives*. Elsevier.
- Eymann, T., Padovan, B., & Schoder, D. (2000). The Catallaxy as a new paradigm for the design of information systems. *16th IFIP world computer congress: conference on intelligent information processing* (pp. 1–9). Publishing House of Electronics Industry.
- Hausman, D.M. (1989). Economic methodology in a nutshell. *Journal of Economic Perspectives*, 3(2), 115–127. <https://doi.org/10.1257/jep.3.2.115>.
- Hayek, F. (1976). *Law, legislation, and liberty* (vol. 2). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226321257.001.0001>.
- Heath, J. (2006). The benefits of cooperation. *Philosophy and Public Affairs*, 34(4), 313–351.
- Horwitz, S. (2008). Catallaxy, competition, and twenty-first-century capitalism: an agenda for economics. In R. Garnett, & J. Harvey (Eds.), *Future directions in heterodox economics* (pp. 225–239). University of Michigan Press.
- Jo, T.-H. (2011). Social provisioning process and socio-economic modeling. *American Journal of Economics and Sociology*, 70(5), 1094–1116. <https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2011.00808.x>.
- Jo, T.-H., Chester, L., & D'Ippoliti, C. (2018). The state of the art and challenges for heterodox economics. In T.-H. Jo, L. Chester, & C. D'Ippoliti (Eds.), *The Routledge handbook of heterodox economics: theorizing, analyzing and transforming capitalism* (pp. 3–26). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315707587-1>.
- Klamer, Arjo (2007). *Speaking of economics: how to get in the conversation*. Routledge.
- Kołodko, G. (2014). Nowy pragmatyzm, czyli ekonomia i polityka dla przyszłości. *Ekonomista*, 2, 161–180.
- Rodrik, D. (2015). *Economics rules: why economics works, when it fails, and how to tell the difference*. Oxford University Press.
- Teixeira, R., & Halpin, J. (2011). *The origins and evolution of progressive economics*. Center for American Progress.
- Weintraub, E.R. (2002). Neoclassical economics. In D.R. Henderson (Ed.), *Concise encyclopedia of economics* (1st ed.). Liberty Fund.
- Zamora Bonilla, J.P. (2012). The economics of scientific knowledge. In U. Mäki (Ed.), *Philosophy of economics: handbook of the philosophy of science* (pp. 823–862). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-51676-3.50027-0>.

Czech, S. (2020). Nowe Catallaxy: dyskurs ekonomiczny w XXI wieku. *Catallaxy*, 5(2): 55–60. doi:10.24136/cxy.2020.005.

Nowe *Catallaxy*: dyskurs ekonomiczny w XXI wieku

ŚLAWOMIR CZECH

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Polska

Redaktor prowadzący

slawomir.czech@ue.katowice.pl

orcid.org/0000-0003-3293-6113

Począwszy od numeru 2/2020 *Catallaxy* przyjmuje nową formułę czasopisma naukowego skierowanego już nie tylko do studentów i doktorantów, ale również do pracowników nauki i wykładowców. Zmiana ta nie ogranicza się jednak tylko do grupy adresatów, ale ma być przede wszystkim przeskokiem jakościowym w odniesieniu do samej zawartości. Jak czytamy w notce edytorskiej, *Catallaxy* zamierza aktywnie uczestniczyć w debatach prowadzonych we współczesnej ekonomii i polityce gospodarczej. Dotyczy to przede wszystkim podejmowania tematów z zakresu ekonomii heterodoksyjnej i progresywnych idei społeczno-ekonomicznych, będących odpowiedzią na problemy dzisiejszego, wysoce złożonego świata gospodarki i polityki. Z tego samego powodu czasopismo nie będzie się ograniczać do publikowania tekstów *stricto* ekonomicznych, których wyznacznikiem miałyby być zastosowana metodologia badania, ale podstawowym kryterium przyjęcia do publikacji będzie ważkość podejmowanego problemu oraz zbieżność z profilem czasopisma określonym bardziej szczegółowo w notce edytorskiej.

Kilkanaście lat temu Arjo Klammer (2007, s. 15) skonstatował, że „ekonomia jest kon-

wersacją, a nawet lepiej zbiorem konwersacji. Z kolei ekonomiści są ekonomistami, ponieważ uczestniczą w konwersacji z innymi ekonomistami”. Stwierdzenie to bez trudu można przenieść na grunt wszystkich współczesnych nauk, które są żywe właśnie dlatego, że są niekończącą się wymianą myśli, poglądów, wyników badań i nowych odkryć. Ekonomia nie ma w tym zakresie jakiejś szczególnie uprzywilejowanej pozycji, choć prowadzone w jej ramach gorące debaty wydają się trafiać do znacznie szerszej publiki, niż dajmy na to badania z zakresu lingwistyki czy geologii. Powód ku temu jest oczywisty — przekonania i rekomendacje ekonomistów oraz prowadzona przez władze polityka gospodarcza dotyczą wszystkich obywateli wpływając na ich standard życia oraz stan gospodarki narodowej. Jednak w ciągu ostatnich kilku lat nastrój debat gospodarczych uległ dość zauważalnej zmianie — od optymizmu i nadziei na nieskończony wzrost gospodarczy do narastającego przekonania, że nasz świat charakteryzuje się obiektywnymi ograniczeniami, które mogą nas zmusić do porzucenia obowiązującego od wielu dekad modelu rozwoju (zob. Bendyk, 2020). Niby nie jest to nic od-

krywczego, ponieważ gospodarka światowa przeszła już przez wiele załamań koniunktury, a postęp nauki odbywa się dzięki przezwyciężaniu kryzysów, co wielokrotnie miało miejsce w przeszłości. Poza tym etykieta „ponurej nauki” nadana ekonomii w XIX wieku przez Thomasa Carlyle’a, była już wielokrotnie zrywana dzięki postępowi technologicznemu. Tym razem jednak, jak się wydaje, stawka jest znacznie większa i dotyczy możliwości przetrwania naszej cywilizacji i obowiązującego od kilku pokoleń modelu życia. Nie dziwi zatem, że aktualne debaty z zakresu ekonomii politycznej kapitalizmu są bardzo ożywione i coraz częściej prowadzone w duchu kontestacji kluczowych elementów paradygmatu ekonomii neoklasycznej i neoliberalnej wersji kapitalizmu.

W obliczu powyższego konsensus (jakkolwiek kruchy) odnośnie podstawowych aksjomatów gospodarki rynkowej i pożądanej polityki gospodarczej zmierza w stronę transformacji, której efekt jest wciąż sprawą otwartą. Wydaje się, że zakres znaczeniowy i skojarzenia związane ze słowem *catallaxy* dobrze oddają ten stan wykuvania się nowego porządku oraz oczekiwania redakcji co do roli, jaką czasopismo o tej nazwie miałoby odegrać na krajowym i w przyszłości międzynarodowym rynku publikacyjnym. W dyskursie ekonomistów termin *catallaxy* spopularyzował filozof i ekonomista Friedrich August von Hayek (1976, ss. 108–109) jako pojęcie opisujące logikę mechanizmu wymiany będącego fundamentem nowoczesnej gospodarki rynkowej. Pierwotne znaczenie słowa ekonomia, wywodzące się jeszcze od Arystotelesa *oikonomos* (οἰκονόμος), odnosiło się do sprawnego zarządzania gospodarstwem domowym, a więc struktury hierarchicznej, w której większą rolę od systemu dobrowolnej wymiany odgrywał porządek nakazowo-dystrybucyjny. Według Hayeka *catallaxy*, skonstruowane od greckiego słowa *katallasso* (καταλλάσσω), znacznie lepiej oddaje istotę gospodarki rynkowej, będącej przedmiotem zainteresowania nowożytniej ekonomii, ponieważ oznacza sieć instytucji i relacji między jednostkami, których indywidualne działania tworzą po-

rzadek społeczny pozwalający na realizację jednostkowych celów i dążeń. Dla kontrastu, *oikonomos* przywodzi na myśl formację elitarno-feudalną, w której przywódcy społeczni nadzorują system gospodarowania i podejmują decyzje z zakresu produkcji, dystrybucji i podziału, których skutki będą dotyczyć wszystkich członków społeczności.

Porządek katalaktyczny opiera się na poszanowaniu indywidualności jednostki, z jej priorytetami, wartościami, przekonaniami i odpowiedzialnością za własny los. W takich okolicznościach etycznych porządek gospodarowania formuje się spontanicznie poprzez wzajemne dostosowania jednostek na rynku, na którym transakcje są obopólnie korzystne. Każdy człowiek może dzięki temu sam dbać o swój dobrostan materialny w taki sposób, jaki uzna za słuszny. Suma indywidualnej pomyślności przekłada się w efekcie na dobrobyt społeczny. Mechanika tego systemu bliska jest wyidealizowanemu modelowi rynku, na którym fundamentalnym narzędziem koordynacji działań jednostek są ceny (zob. Weintraub, 2002). Ich poziom i dynamika skłaniają jednostki gospodarujące do podejmowania lub zaniechania działań (wymiany, kupna, sprzedaży, produkcji itp.). Aktorzy gospodarczy orientują się zatem na bieżącą wartość wymienną dóbr wyrażoną w pieniądzu i polegają na ekonomicznej kalkulacji zgodnie z indywidualnym miernikiem użyteczności, co prowadzi do powstania optymalnego porządku społecznego.

Dzisiaj wiemy, że wyżej zarysowany porządek katalaktyczny należy uznać za interesujący eksperyment myślowy, który może działać tylko i wyłącznie przy szerokim zbiorze założeń i uproszczeń. Coraz pełniej zdajemy sobie sprawę z tego, że niczym nie skrepowane działania ludzi podejmowane we własnym interesie mogą prowadzić do zmniejszenia dobrobytu społecznego (Elsner i in., 2015). Ponadto dobrostan społeczny i indywidualny rośnie nie tylko w wyniku koordynacji za pośrednictwem cen i wymiany, lecz może być wynikiem innych procesów społecznych (Heath, 2006). Współczesna ekonomia dostrzega wreszcie coraz wyraźniej, że ludzie za-

spokajają swoje potrzeby nie tylko na rynku, ale również korzystając z usług publicznych, działalności organizacji non-profit, lokalnej współpracy, czy wykorzystywania hybrydowych form własności i zarządzania. Ludzkie potrzeby są zaspokajane nie tylko przez dobra komercyjne, ale również przez takie zjawiska jak stan czystego środowiska, wysoką jakość dóbr publicznych, poczucie bezpieczeństwa finansowego, stabilność zatrudnienia, właściwy *work-life balance*, długie życie w dobrym zdrowiu, czy satysfakcjonująca ilość wolnego czasu. W tradycyjnym ujęciu ekonomia abstrahowała od tego rodzaju stanów zbywając je jako problem leżący poza zasięgiem jej pola badawczego. Dzisiaj natomiast, w dobie niesamowitej ekspansji gospodarki kapitalistycznej na wszystkie wymiary życia, jak również coraz popularniejszemu przykladowaniu logiki ekonomicznej do zjawisk społecznych i kulturowych (Becker, 1993), nie godzi się, aby ekonomia wciąż tych problemów nie dostrzegała.

Metafora porządku katalaktycznego nie musi jednak odejść na karty historii myśli ekonomicznej jako niszowy epizod w środowisku zwolenników leseferyzmu. Wydaje się, że warto ją przenieść na inny poziom konceptualizacji, lepiej pasujący do wyzwań naszych czasów i odpowiadający postępowi w naukach ekonomicznych, jaki się dokonał w ostatnich latach¹. Samo pojęcie *catallaxy* wydaje się zresztą dobrze do tego pasować, ponieważ wspomniany już grecki czasownik *katallasso* ma znacznie szersze znaczenie niż tylko odniesienie do wymiany lub rynkowej koordynacji. Nosi ono w sobie wymiar społeczny, ponieważ oznacza również przyjęcie

kogoś do społeczności oraz przekształcenie kogoś z wroga w przyjaciela (Hayek, 1976, ss. 108–109). Współczesna ekonomia zmierza coraz bardziej w stronę pluralizmu szkół i eklektyzmu metodologicznego (Hausman, 1989; Jo i in., 2018), co przekłada się na rosnącą kontestację podziału na ortodoksyjne i heterodoksyjne podejście do uprawiania tej nauki. To właśnie tutaj potrzebny jest ład katalaktyczny jako platformy, na której będą się zderzać, ścierać i formować nowe przekonania i pomysły badaczy. Dzięki temu, przez przedstawianie argumentów i kontrargumentów, prezentowanie nowych badań, danych i dowodów, a także z uwzględnieniem dzisiejszej wrażliwości społecznej i ekonomicznej, zbliżyć będziemy się do wypracowania nowej syntezy lub zgody środowisk ekonomicznych. **Niech zatem *catallaxy* oznacza forum idei społeczno-ekonomicznych, w którym przedstawiciele różnych szkół i podejść do uprawiania ekonomii wypracowują wspólne stanowiska, szukają konsensusu badawczego i formułują wnioski możliwe do zaakceptowania przez jak największą liczbę naukowców i praktyków.**

Czy efektem takiego procesu powinna być równowaga rozumiana jako jedno wspólne stanowisko spierających się ekonomistów, tak samo jak rynek ustala poziom ceny i wielkości wymiany w punkcie równowagi? Takie pytanie jest źle postawione, ponieważ osiągnięcie stanu równowagi nie jest istotą ekonomii, a sam modelowy punkt równowagi jest nie tylko chwilowy, ale i abstrakcyjny. Istotą pojęcia *catallaxy* jest to, że kładzie ono nacisk na proces wymiany, a nie na jej rezultaty (Horwitz, 2008, s. 232). Chodzi o rozpoznanie i zrozumienie procesu koordynacji jednostek i sposobu docierania się interesów różnych ludzi. Gospodarka nie ma przecież punktu dojścia ani stanu idealnego, któremu należałoby podporządkować wszystkie nasze działania. Znacznie trafniej byłoby uznać, że istotą ekonomii jest społeczne zaspokajanie potrzeb ludzi, tak jak czyni to wiele nurtów ekonomii heterodoksyjnej (Jo, 2011). Pozwoliłoby to na traktowanie mechanizmu rynkowego

¹ Warto też zauważyć, że słowo *catallaxy* znalazło zastosowanie w innych naukach. Dla przykładu katalaktyczne systemy informacyjne oznaczają struktury sieciowe wykorzystujące sztuczną inteligencję do koordynacji działań różnych subsystemów, z których każdy działa na sposób autonomiczny, niekoniecznie kooperacyjny i zaprogramowany na realizację własnych zadań (Eymann i in., 2000). Inni badacze znaleźli zastosowanie dla podejścia katalaktycznego w obsłudze systemów energetycznych. Mechanizm katalaktyczny ma równoważyć zapotrzebowanie na energię przy pomocy zaawansowanych algorytmów (Eger i in., 2009). Postęp technologiczny znajduje więc nowe zastosowania dla tego pojęcia nadając mu nowe znaczenie. Zauważmy, że pierwotnie spontaniczny porządek staje się koordynowany, ale nie za pomocą państwa, lecz skryptów i algorytmów.

jako społecznie użytecznego narzędzia, a nie celu samego w sobie.

W nowej interpretacji terminu *cattallaxy* koordynacyjna funkcja mechanizmu cenowego zmienia się w proces debaty i sporu naukowo-poglądowego. Pewne zasady, nawet spontanicznie tworzone, regulują proces prezentowania interpretacji, argumentów, dowodów naukowych i formowania wniosków. Znowu nie chodzi o sam efekt końcowy, ale o proces dochodzenia do konsensusu odnośnie tego, co najlepiej służy ludziom — jaka polityka, jakie reguły, jakie działania. Dopiero wówczas możemy zgodnie określić cele społeczne i wytyczne polityki gospodarczej, a także zdecydować o roli rynków i innych mechanizmów koordynacji w ich osiągnięciu. Tak samo więc jak *katallasso* oznaczało przyjęcie do społeczności, tak dokładanie nowych idei do dyskursu jest rodzajem ich dopuszczenia do dyskusji w społeczności ekonomistów — to poszerzanie grona dyskutantów umożliwiające rozpoznawanie indywidualnych doświadczeń, oczekiwań i punktów widzenia. O ile *Rodrik* (2015) twierdzi, że współczesna ekonomia jest biblioteką modeli, to stwierdzenie to należałoby uzupełnić konstatacją, że jest również biblioteką idei i koncepcji co do budowania dobrego społeczeństwa, stabilnej gospodarki i możliwości efektywnego zaspokojenia potrzeb ludzi. W ten sposób nasz indywidualny zestaw informacji i doświadczeń staje się dostępny dla innych poszerzając zbiorowy zasób wiedzy (*Horwitz*, 2008, s. 234). Tego rodzaju wiedza staje się dzięki temu użyteczna dla zbiorowości, nie żywiąc pretensji do nieuchwytniej obiektywności. Co więcej, swobodny przepływ informacji, dzięki któremu możemy poszerzyć naszą wiedzę o otaczającym nas świecie i uczyć się nowych rozwiązań społecznych problemów, jest jedną z zalet kooperacji i przyczynia się do podnoszenia zbiorowego dobrobytu (*Heath*, 2006).

W powyższy sposób *cattallaxy* staje się metaforą platformy dyskusyjnej, ale nie przyjmuje formy rynku idei, co mogłoby sugerować ekonomiczny rodowód tego słowa. Niektórzy ekonomiści nie dostrzegali zresztą różnicy między rynkiem dóbr i usług a „rynkiem” idei,

np. *Coase* (1974). Na hipotetycznym rynku idei istniałby mechanizm popytu i podaży, a zwycięskimi koncepcjami i ideami byłyby te, które zdobyłyby najwięcej zwolenników. Taka metafora jest jednak zwodnicza, nawet jeśli ten rynek byłby możliwy do wyobrażenia (*Zamora Bonilla*, 2012, ss. 838–839). Idee i pomysły, które miałyby się przyczynić do wspólnego dobra, nie powinny być towarem podlegającym nabyciu, sprzedaży i konsumpcji, lecz powinny być powszechnie dostępnym dobrem publicznym. Wyjątek może stanowić wiedza techniczna i profesjonalna, która stała się współcześnie nowym czynnikiem produkcji, ale nawet tutaj prywatyzowanie niektórych jej wymiarów budzi społeczny opór (np. kody oprogramowania, dobra kulturowe). Co więcej, rynek często oferuje ludziom to, czego pożądamy, a nie to, co im jest potrzebne (*Kolodko*, 2014). Ludzie mieliby więc skłonność do przyjęcia idei przyjemnych, prostych i niewymagających wysiłku intelektualnego lub fizycznego. Tymczasem dla dobra społeczności ważniejsze może okazać się przyjęcie idei gwarantujących przetrwanie i rozwój, nawet jeśli wiązałyby się one ze większym nakładem pracy i obniżeniem wygody życia. Nie tylko rynek zdolny jest do wyłaniania zwycięzców — forum dyskutantów również to potrafi, choć w oparciu o odmienne reguły. Uwypukla to społeczny charakter idei, które nigdy nie powstają w próżni, lecz są wynikiem dzielenia się indywidualnymi doświadczeniami i przeżyciami oraz postawami przyjętymi wobec bieżących wyzwań i problemów. System wymiany nie musi automatycznie implikować struktury rynku, choć współczesna kultura masowa i klimat intelektualny zdają się nas do tego przygotowywać.

Na tle powyższego można lepiej zrozumieć dlaczego *Cattallaxy* zamierza kłaść nacisk na nowe idee społeczno-ekonomiczne, zazwyczaj podejmowane przez heterodoksyjne nurty ekonomii. Dostrzegamy dzisiaj coraz wyraźniej, że współczesnych problemów nie da się rozwiązać stosując zasady i wzorce działania przynależące do minionych epok. Nie chodzi również o dopracowywanie szczegółów technicznych istniejących już rozwiązań,

co zdaje się dominować w renomowanych periodykach naukowych skoncentrowanych bardziej na metodzie niż na samym przesłaniu. Przyrost mocy istniejącego systemu niczego nie rozwiązuje, a raczej utrwała zasady jego funkcjonowania. Potrzebne są nowe pomysły i koncepcje, które pozwolą zmierzyć się z narastającymi wyzwaniami naszych czasów: dramatycznym wzrostem nierówności ekonomicznych, nadchodzącą katastrofą ekologiczną, prekaryzacją rynku pracy, rosnącym zadłużeniem państw i konsumentów, czy przywiązaniem do zasady maksymalizacji wzrostu gospodarczego. Nawet jeśli problemy te są dostrzegane przez główny nurt ekonomii bliski ortodoksyjnemu myśleniu o rynkach i ludzkim działaniu, to zazwyczaj próby zaradzenia im są dalece zachowawcze lub mało skuteczne. Stąd też postępowy dyskurs nastawiony na reformy nie jest już dłużej kwestią wyboru — staje się koniecznością.

O tym, że nowe myślenie o gospodarce i jej relacji ze światem społecznym jest możliwe (a nawet potrzebne), wiemy dobrze z historii. Nurt progresywny zmienił świat kapitalistyczny w pierwszej połowie XX wieku, gdy nagromadzone w poprzednich dekadach problemy stały się pozornie niemożliwe do rozwiązania. Kapitalizm monopolistyczny, oparty na wyzysku mas pracujących, udało się zreformować właśnie dzięki nowatorskim i odważnym koncepcjom wprowadzającym nowy sposób myślenia o ładzie społeczno-gospodarczym. Tam, gdzie się to nie udało, powstały alternatywy systemowe, które w ostatecznym rozrachunku okazały się zbrodniczymi systemami totalitarnymi kontrolującymi życie ludzi pozbawiając ich wolności, podmiotowości i często nadziei na lepsze jutro. Postęp ten oznaczał nie tylko zastosowanie nowych narzędzi sterowania gospodarką, a przede wszystkim przyjęcie nowej filozofii politycznej, która zakładała osiągnięcie nowego punktu równowagi między sferą prywatną i publiczną przyczyniając się do większej stabilności systemu i w efekcie rozkwitu życia gospodarczego (Teixeira i Halpin, 2011, s. 1). Należy zaznaczyć, że nie chodziło wówczas o odrzucenie gospodarki rynkowej, a raczej o zaradzenie

jej słabościom i społecznie nieakceptowanym konsekwencjom. Należało odrzucić w tym celu przekonanie o „naturalnym” charakterze praw ekonomii i prymacie samoregulującego się rynku na rzecz traktowania zjawisk gospodarczych jako konstrukcji społecznych, które mogą i powinny być dostosowywane do bieżących okoliczności i potrzeb ludzi.

Obecnie coraz wyraźniej dostrzegamy, że wyżej wymienione problemy społeczne — choć lista ta jest wybitnie niepełna — stają się coraz bardziej alarmujące i grożą niebezpiecznym rozchwianiem systemu. Odkrywamy ponownie, że rynki czasami zawodzą i nie zawsze są zdolne do efektywnej samoregulacji: generują negatywne efekty zewnętrzne i nie mogą w sposób społecznie zadowalający odpowiadać za świadczenie usług publicznych. Logice i potrzebom rynku nie wolno wreszcie całkowicie podporządkować regulacji prawnych i stosunków międzyludzkich, ponieważ te staną się w końcu swoją karykaturą. Aby przezwyciężyć obecne trudności musimy wypracować nowy rodzaj hybrydy systemowej uwzględniającej współczesne uwarunkowania społeczne i geopolityczne, w której mechanizm rynkowy wchodziłby w interakcję z efektywnymi regulacjami państwowymi w zakresie rynku pracy, ochrony socjalnej, troski o środowisko naturalne i równym dostępem do dóbr publicznych wysokiej jakości. Powinniśmy też dążyć do pogłębionej spójności społecznej i współpracy obywatelskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju, bo te cechy decydują o komforcie życia naszego i przyszłych pokoleń. Wszystko powyższe rodzi wiele pytań o właściwości nowego porządku: jaki powinien być zakres odpowiedzialności sfery publicznej i sfery prywatnej? W jakich dziedzinach życia powinniśmy współpracować, a w jakich rywalizować? Jakie reguły życia publicznego powinny stanowić fundament zrównoważonej gospodarki? Jak przekształcić model gospodarki nadmiernej konsumpcji w bardziej odpowiedzialny społecznie i ekologicznie ład? Na te i inne pytania nie ma gotowych odpowiedzi. Potrzebna jest natomiast debata, w której centrum powinno stać pytanie o porządek społeczno-gospodar-

czy XXI wieku. Powinni w niej wziąć ekonomieści reprezentujący różne szkoły ekonomii: liberałowie i post-keynesiści, instytucjonalisci i ewolucjonisci, przedstawiciele ekonomii radykalnej i austriackiej, ekonomiści ekologiczni i feministyczni. Dobrze byłoby wysłuchać również socjologów, antropologów i politologów zajmujących się naturą i praktykami kapitalizmu. Każda ze szkół i dziedzin nauki reprezentuje inny punkt widzenia i podkreśla ważność odmiennych kwestii. Ambicją *Catalaxy* jest stworzenie platformy dla efektywnej komunikacji między tymi różnymi podejściami i moderowanie debaty, która choćby w części przyczyni się do wypracowania nowego porządku społeczno-ekonomicznego.

Bibliografia

- Becker, G. (1993). The economic way of looking at behavior. *Journal of Political Economy*, 101(3), 385–409.
- Bendyk, E. (2020). W Polsce, czyli wszędzie: rzecz o upadku i przyszłości świata. Polityka.
- Coase, R. (1974). The market for goods and the market for ideas. *American Economic Review*, 64(2), 384–391.
- Eger, K., Gerdes, C., & Rusitschka, S. (2009). A Catalaxy-based market mechanism for power balancing. *6th international conference on the European energy market* (pp. 1–6). Institute of Electrical and Electronics Engineers. <https://doi.org/10.1109/EEM.2009.5207135>.
- Elsner, W., Torsten H., & Schwardt, H. (2015). *Microeconomics of complex societies: evolutionary, institutional, neoclassical, and complexity perspectives*. Elsevier.
- Eymann, T., Padovan, B., & Schoder, D. (2000). The Catalaxy as a new paradigm for the design of information systems. *16th IFIP world computer congress: conference on intelligent information processing* (pp. 1–9). Publishing House of Electronics Industry.
- Hausman, D.M. (1989). Economic methodology in a nutshell. *Journal of Economic Perspectives*, 3(2), 115–127. <https://doi.org/10.1257/jep.3.2.115>.
- Hayek, F. (1976). *Law, legislation, and liberty* (vol. 2). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226321257.001.0001>.
- Heath, J. (2006). The benefits of cooperation. *Philosophy and Public Affairs*, 34(4), 313–351.
- Horwitz, S. (2008). Catalaxy, competition, and twenty-first-century capitalism: an agenda for economics. In R. Garnett, & J. Harvey (Eds.), *Future directions in heterodox economics* (pp. 225–239). University of Michigan Press.
- Jo, T.-H. (2011). Social provisioning process and socio-economic modeling. *American Journal of Economics and Sociology*, 70(5), 1094–1116. <https://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2011.00808.x>.
- Jo, T.-H., Chester, L., & D'Ippoliti, C. (2018). The state of the art and challenges for heterodox economics. In T.-H. Jo, L. Chester, & C. D'Ippoliti (Eds.), *The Routledge handbook of heterodox economics: theorizing, analyzing and transforming capitalism* (pp. 3–26). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315707587-1>.
- Klamer, Arjo (2007). *Speaking of economics: how to get in the conversation*. Routledge.
- Kołodko, G. (2014). Nowy pragmatyzm, czyli ekonomia i polityka dla przyszłości. *Ekonomista*, 2, 161–180.
- Rodrik, D. (2015). *Economics rules: why economics works, when it fails, and how to tell the difference*. Oxford University Press.
- Teixeira, R., & Halpin, J. (2011). *The origins and evolution of progressive economics*. Center for American Progress.
- Weintraub, E.R. (2002). Neoclassical economics. In D.R. Henderson (Ed.), *Concise encyclopedia of economics* (1st ed.). Liberty Fund.
- Zamora Bonilla, J.P. (2012). The economics of scientific knowledge. In U. Mäki (Ed.), *Philosophy of economics: handbook of the philosophy of science* (pp. 823–862). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-51676-3.50027-0>.